

Notes a propòsit de la publicació científica electrònica i impresa

Joan Nicolau Costa
Institució de Medicina Lliure
Barcelona

El ràpid desenvolupament d'Internet ha permès la publicació electrònica —o en línia— de material científic i acadèmic que habitualment es trobava en forma impresa. La publicació electrònica ha anat augmentant per diversos motius, principalment per la seva rapidesa i economia. En efecte, la publicació electrònica ha permès escurçar totes les etapes entre la creació d'un escrit i la seva publicació. Per altra banda, el món editorial tradicional es troba amb costos cada cop més elevats de producció i distribució, la qual cosa fa que augmentin els preus de les subscripcions a les revistes impreses (1).

La publicació impresa

Entre els principals avantatges atribuïts al paper i tinta trobem la seva permanència. Això permet el seu emmagatzematge segur, encara que aquest mitjà també es degrada amb el temps. Altres característiques adduïdes són la seva portabilitat i facilitat de lectura. A més, en la publicació impresa, és evident quan un article forma part d'una sèrie d'articles relacionats, cosa que pot no ser tant òbvia en la publicació electrònica. També s'ha dit que és més fàcil fullejar una publicació impresa amb la qual cosa el lector hi pot trobar casualment informació relacionada directament o indirectament amb el seu camp de coneixement que pot ser-li d'interès (2). Per l'autor d'un article, la publicació en una revista impresa de prestigi confereix un reconeixement al seu treball (3).

La publicació electrònica

Internet s'ha convertit en un mitjà ràpid i eficient per trametre informació. Gràfics de gran resolució, so i vídeo poden incorporar-se als articles que poden tenir una gran extensió (4-6). L'espai a la xarxa és barat i pràcticament il·limitat. En canvi, aquests articles serien molt costosos en forma impresa.

L'aspecte diferencial i específic de la publicació electrònica és la seva interactivitat (5-6). Els enllaços de les referències o la bibliografia d'un article poden consultar-se fent un clic amb el ratolí de forma instantània i poden actualitzar-se o ampliar-se posteriorment. La recerca tant de paraules dins d'un article com la recerca d'articles relacionats n'és una altra característica.

S'ha argumentat que les revistes electròniques poden desaparèixer fàcilment però hi ha formes de conservar-ne el contingut (en suport més durador, fins i tot imprimint-lo). De fet, i de forma paradoxal, la quantitat de paper imprès ha

augmentat malgrat les profecies de la seva desaparició (3). El problema de l'emmagatzematge i catalogació és comú al mitjà electrònic i imprès i en cadascun es recorre a l'altre en l'afany de conservació (3,6).

El mitjà electrònic redueix el temps de trànsit durant l'avaluació i la revisió del text. Un altre avantatge és la rapidesa de publicació un cop l'article és definitiu, dons no ha d'esperar a tenir disponibilitat d'espai en una revista impresa (6). Finalment, un cop publicat, la correcció d'errors formals, gramaticals o ortogràfics, també és pràcticament instantània.

El procés de revisió del manuscrit d'una publicació impresa ha estat criticat sovint per diversos motius: visió esbiaixada dels revisors, falta de crítica constructiva i suggeriments per a la millora. La feina dels revisors és però una tasca que rarament és reconeguda en el manuscrit final i contribueix a la qualitat de l'article que rep el lector (7). Des del punt de vista pràctic els problemes radiquen bàsicament en els retards en la múltipla correspondència entre directors, revisors i autors (2).

Es va suggerir que l'aparició de la publicació electrònica podria substituir el procés de revisió per un sistema de resposta més transparent i obert dels lectors. Això tindria el perill de disminuir la qualitat de la revisió i no sembla que s'hagi trobat un sistema convincent per substituir-la (5). S'han anat incorporant però diverses opcions per recollir les respostes dels lectors als articles: per exemple, comentaris dels lectors i actualitzacions periòdiques. Això permet avaluar la repercussió que ha tingut l'article, a més d'aportar-hi noves perspectives.

Implantació de la publicació electrònica

La publicació electrònica permet actualment que els propis autors facin públic el seu treball amb un cost molt baix i l'ajuda d'un ordinador personal (5). El llenguatge emprat majoritàriament en l'actualitat a la xarxa, l'HTML, és relativament senzill, al menys comparat amb altres, i molts programaris en faciliten la conversió a partir del text. Malgrat els seus avantatges, però, inicialment les revistes electròniques van ser vistes amb un cert recel per una part del món acadèmic i algunes van tenir problemes per publicar-se de forma regular. En altres casos no van aconseguir un gran prestigi donat que van ser iniciades per pioners entusiastes però d'escassa experiència.

Hi va contribuir la idea que la lletra impresa és la forma correcta de publicar. La idea ha estat molt arrelada en la tradicional comunitat acadèmica alhora que alguns dels seus membres han tingut dificultats en sentir-se còmodes en el mitjà electrònic. Aquest factor ha anat disminuint per l'aprenentatge i la necessitat.

Així dons, el nou mitjà ha anat donant relleu a autors no tradicionalment lligats a la publicació electrònica. S'hi han involucrat universitats, institucions i societats professionals i científiques, sense tenir inicialment un benefici econòmic directe com a motor principal i ampliant el ventall d'informació posada

a l'abast dels lectors interessats (8).

Simultàniament, les editorials s'han adonat de les noves possibilitats i de la pèrdua de mercat que podrien implicar les iniciatives electròniques independents. La resposta enèrgica i ràpida del món editorial ha fet que actualment les més prestigioses revistes es publiquin també de forma electrònica amb el mateix rigor i criteris que sempre han tingut. El món editorial no vol que se li escapi l'exclusivitat de la publicació, sigui en el mitjà que sigui (1).

Una modalitat adoptada freqüentment per les editorials ha estat la publicació simultània impresa i electrònica. L'article pot fins i tot tenir la mateixa aparença que l'article imprès utilitzant el format PDF, què és una imatge fidel d'allò que està imprès (5). La publicació simultània podria ser una fase de transició o una solució permanent i contribueix a fer perdre els recels enfront de la publicació electrònica. L'accés als articles pot ser lliure o tenir diverses modalitats: accés lliure als resums, accés als articles amb una certa antiguitat, amb registre previ, pagament pel contingut, etc. Conceptualment, la unitat bàsica de la publicació és cada cop més l'article individual, relacionat amb altres articles mitjançant els enllaços, i no el número o el volum de la publicació (8).

Comentaris finals

Amb una visió històrica i en un àmbit més general, Internet no ha fet més que accentuar la tendència al treball en col·laboració que realitzen els investigadors i els acadèmics. El creixement de la informació en àrees especialitzades requereix consultes freqüents en camps relacionats i experts que treballin de forma interdisciplinària (9). Gran part del coneixement surt justament de relacionar informació. A aquest fenomen ha contribuït la millora de les comunicacions (en les diverses formes: fax, missatges electrònics, fòrums) i dels desplaçaments. La publicació electrònica no és més que una part de la comunicació científica.

El mitjà electrònic ha modificat el procés de publicació en tots els seus aspectes: tecnològic, econòmic i d'hàbits per part de l'autor i el lector. Actualment, la majoria de nosaltres acceptem que és més pràctic fer una recerca i imprimir un article des de l'ordinador personal que anar a la biblioteca, buscar la revista, fotocopiar un article, etc (10). Aquest canvi d'hàbits ha afectat també la nostra capacitat de processament de la gran quantitat d'informació disponible.

Pels motius exposats, és previsible que augmenti la tendència a favor de la publicació electrònica i per facilitar-ne l'accés (4). Les entitats que recolzen la informació posada a l'abast serien les que garantirien la seva qualitat (3,11). Amb la proliferació de la publicació electrònica, anirem assistint al desenvolupament de nous marcs legals i de la manera com es valora en el currículum de l'autor el seu treball (6).

Referències

1. Sosteric M. Electronic journals: the grand information future? Electronic Journal of Sociology 1996;2. <http://www.sociology.org/content/vol002.002/sosteric.html>.
2. Curran C. The medical journal meets the internet. First Monday 2002;7. http://www.firstmonday.org/issues/issue7_6/curran/index.html.
3. Heller SR. Management of the new infrastructure for electronic publications 1999. <http://www.hellers.com/steve/resume/p150.html>.
4. Smith R. Electronic publishing in science [editorial]. British Medical Journal 2001;322:627-9.
5. Bachrach S. Scientific journals of the future. A: Berry RS, Simon A. dir. The transition from paper: where are we going and how will we get there 2001. <http://www.amacad.org/publications/trans.htm>.
6. Chan L. Exciting potential of scholarly electronic journals 1996. http://www.caut.ca/english/bulletin/96_sep/ejournal.htm.
7. Roberts P. Scholarly publication, peer review and the internet. First Monday 2001; 6. http://www.firstmonday.org/issues/issue4_4/proberts/index.html.
8. International Network for the Availability of Scientific Publication Newsletter. Special issue: online journal publishing 2001. <http://www.inasp.org.uk/newslet/oct01.html>.
9. Odlyzko A. The future of scientific communication. <http://www.dtc.umn.edu/~odlyzko/doc/future.scientific.comm.pdf>.
10. Odlyzko A. The rapid evolution of scholarly communication 2001. <http://www.dtc.umn.edu/~odlyzko/doc/rapid.evolution.pdf>.
11. Arms WY. Quality control in scholarly publishing on the web. Journal of electronic publishing. 2002; 8. <http://www.press.umich.edu/jep/08-01/arms.html>.

Citació recomanada per a aquest document:

Nicolau Costa J. Notes a propòsit de la publicació científica electrònica i impresa. In vitro veritas 2003;4, art. 55: <www.acclcat/>